

EVOCACIÓ D'ANTONI POUS

No he pogut anar a l'enterrament d'en Toni. Tanmateix no ho he lamentat; encara avui, en efecte, no em costa d'imaginar que, com tan sovint al llarg dels deu anys de la nostra amistat, se n'ha anat a Catalunya només uns dies i que a qualsevol moment pot tornar a trucar per telèfon o arribar davant de casa amb l'auto. Però això justament també fa que em costi d'escriure'n res que s'assembli a un record necrològic. El gènere exigiria la manera definitiva del marbre. D'altra banda, una tal cosa no tindria gaire a veure amb el nostre amic desaparegut, el qual, amb plena autenticitat i fidelitat, no parava mai de fascinar perquè de sobte era en un lloc completament diferent del que hom suposava: això feia la impressió d'una mobilitat espiritual i corporal mai no vençuda. Aquests records, doncs, hauran d'ésser fragmentaris per força, i, tanmateix, potser poden prou transmetre alguna cosa de la multiplicitat d'en Toni.

Si em proposava d'escriure la biografia d'en Toni (ni que fos només dels deu anys darrers), cauria tot seguit sota la impressió de proposar-me de reconstruir un trencaclosques del qual em manquen algunes peces. En Toni, d'una banda, era amistós i posava en contacte els seus amics; de l'altra, era gelós com pocs de la seva autonomia. Fins als darrers anys, a Zuric, no va disposar d'una casa on acollir visites. A Tubinga, amb el seu cotxe, anava a casa dels amics, s'hi asseia un moment, s'arborava en una discussió o no deia gairebé ni un mot, i se'n tornava.

Com que jo i la meva família passàvem regularment les vacances d'estiu a la Ligúria, solíem tenir oli d'oliva a casa. Quan venia en Toni, el tastava sucats amb un mos de pa i ens explicava que el pa amb oli era a Catalunya una manera de menjar alguna cosa entre àpats. Per a nosaltres era la forma més transparent que prenia el seu enyorament, si prescindim dels viatges que amb regularitat sovintejada feia a Barcelona i a la Plana de

Vic. Però el seu zel didàctic estava també al servei d'aquest enyorament. En un país en què no podia parlar amb catalans sinó rarament, buscava si més no interlocutors entre estudiants catalanistes. Però com que tampoc no n'hi havia gairebé cap, se'ls va crear del no-res. El 1965 jo no sabia a penes res de Literatura Catalana. En Toni no es descoratjà i em parlà de Catalunya tan sovint que pocs anys més tard vaig poder publicar l'antologia *Katalanische Lyrik im 20. Jahrhundert*. Allò que les institucions culturals dels diversos països pretenien de fer, en Toni ho aconseguia ell tot sol. Lligà contactes, proporcionà informació i, amb la seva activitat docent, creà un nucli de catalanistes. Conseqüència d'això fou l'organització dels Jocs Florals a Tübinga el 1970.

La primera trobada amb Antoni Pous, vaig tenir-la a l'*Alte Aula* a Tübinga, al cap de poc d'haver-se fet càrrec d'un Lectorat de català que a proposta d'Eugenio Coseriu s'havia creat al Seminari de Romàniques. Uns amics m'havien cridat l'atenció sobre el nou curs que s'hi donava. No era pas gaire més que curiositat per conèixer el nou col·lega (jo era aleshores encarregat d'un curs de Literatura Italiana) allò que em motivà a assistir-hi, si més no un dia. El tema de la lliçó eren uns poemes de *Cementiri de Sinera*, de Salvador Espriu. En un passatge (ja no recordo quin poema era) hi havia dificultats d'interpretació. Primer vàrem fer la versió interlineal. Però després d'haver aclarit el text mot per mot, per a mi encara no era prou clar. Ja no es tractava d'un problema de naturalesa gramatical ni lèxica. Vaig demanar, doncs, més aclariments. Jo em temia que el nou lector no es pensés que era víctima d'un d'aquells alemanys pedants de la llegenda i que tot plegat s'acabaria en un estira i arronsa sense resultats; i de sobte va trobar una resposta que em semblà justament genial i que va satisfer-me a mi i als altres completament: «És cert. En aquest passatge del poema hi ha un forat». D'un punt de vista didàctic, la resposta era aguda, ja que una situació encallada com aquella entrava en

una nova fase de moviment. Allò, però, que resultava més convincent, era el reconeixement que en la interpretació d'una estructura poètica també cal comptar amb buits i interrupcions. Episodis d'aquesta mena varen fer aviat que el Lectorat de català atragués estudiants qualificats i alguns professors ajudants del Seminari.

En Toni va tenir la sort de fer-se càrrec del Lectorat en un moment de la història de la universitat alemanya especialment mogut. A Tubinga el moviment universitari de l'època també havia arribat a un estadi d'agudeses que per a un Lector estranger no podia tenir sinó efectes positius. Hi regnava una alegria experimentadora que per força s'havia d'avenir amb una matèria tan poc institucionalitzada com el català. Els estudiants constataren amb sorpresa que algú, que venia de l'Espanya de Franco, els anava al davant ideològicament. Això proporcionava una autoritat àmpliament reconeguda. Tanmateix, qui volgués ensenyar català a una Universitat de la República Federal a mitjans anys seixanta, també havia de posseir una paciència invencible i aportar a la tasca no pas poc entusiasme. Els interessats pel català no tenien, a diferència dels estudiants de francès, un objectiu professional. Català és una càrrega suplementària que no aguanta pas tothom. Ben al marge de la qualitat de les classes, la resistència de l'estudiant davant d'una llengua optativa com era el català és més forta que davant d'una de les «grans» llengües romàniques. Un estudiant que tingui dificultats a seguir les matèries principals, «sacrifica», i és comprensible, les matèries que per a la seva professió són secundàries. Un Lector de català ha de veure aquest problema i no descoratjar-s'hi. En Toni sabia convertir els seus estudiants en amics i establir-hi un contacte tan personal que, així, aprenien català. Però no n'hi hauria hagut prou amb pur entusiasme; hauria portat a apreciacions falses, donquixotesques. Allò que comptava era aprofitar les possibilitats reals de les classes de català i actuar de manera adequada. Era especialment important no

reaccionar amb massa sensibilitat si com a català havia de fer diàriament la constatació frustradora que les connotacions que el mot Catalunya desvetllava en un estudiant alemany eren rudimentàries i fins i tot inexistents. En Toni va saber canviar aquesta situació. Proporcionava informacions redactades per ell mateix o bé textos multicopiats. Mai no es va plànyer ni va sucumbir a la comoditat quan es tractava de servir la cosa catalana (així, durant anys, va donar classes a treballadors catalans, observat amb recel pel Consolat espanyol a Stuttgart). I quan va fer-se càrrec d'un Lectorat de castellà i català a Zuric, no va plegar d'anar a Tubinga cada setmana i fer-hi classes per tal d'evitar que es perdés el territori conquistat.

En el seu exili voluntari allò que mancava més a Antoni Pous eren els amics de la Plana de Vic, i en aspectes diversos. Els països de parla alemanya no compten a penes amb cap representant del clergat catòlic que s'interessi per qüestions literàries. En el catolicisme alemany no s'hi troba res que es pugui comparar amb la vida intel·lectual tan estimulant del Seminari de Vic en els anys cinquanta. La formació dels eclesiàstics d'aquí, en la mesura que es pugui jutjar des de fora, es dirigeix a promocionar gerents de l'empresa eclesiàstica tan eficients com sigui possible. Per bé que a la República Federal la teologia catòlica tingui alguns representants no gens dogmàtics, això no ha de portar pas a enganyar-se sobre el fet que el clergat alemany no juga cap mena de paper a la literatura alemanya. És només amb una gran desconfiança que la jerarquia eclesiàstica segueix l'activitat d'escriptors catòlics compromesos com Heinrich Böll. L'organització del catolicisme alemany fa pensar en la gerència d'un trust. De l'esperit de l'Evangeli no se'n troba gaire rastre. Del catolicisme alemany, en Toni no podia esperar-ne cap estímul; sí, més aviat, d'un marxista no ortodox com Ernst Bloch, al seminari del qual va assistir a Tubinga. De segur que la publicació pòstuma del treball d'Antoni Pous presentarà el problema que tota la seva activitat lite-

rària i científica es centrà en l'esforç continuat per «reduir». El seu essencialisme reculava davant de qualsevol xerrameca. Entre altres coses això li feia estalviar enllaços que, per poder-lo entendre, haurien estat indispensables als pocs iniciats. Mentre que a la conversa i a classe s'assegurava sempre que l'interlocutor o l'alumne seguissin el seu pensament, i llavors no li costava gens d'aclarir-ho tot, tenia un pudor sagrat davant de la paraula escrita. En això havia romàs *clericus*.

El fet que la seva traducció de Walter Benjamin no es publicqués, cal atribuir-lo a una negligència gairebé frívola de les relacions públiques en la mesura que haurien pogut servir els seus interessos personals.

A Tubinga i a Zuric va produir un ampli estudi lingüístic de Ramon Llull. Aquí no el podia seguir gairebé ningú, fora que disposés de la preparació teològica necessària.

Un dia que no oblidaré mai, en la curta parada d'un viatge en cotxe, ens va sortir al pas aquest vers d'Ausiàs March:

Per lo camí de mort é cercat vida (XCVIII, 1)

Com interpretar aquesta Vida? Es tractava de la vida eterna dels cristians o, per contra, era un refús de l'evasió medieval del món i una confessió decidida de vida?

L'efecte fascinant del vers venia de la seva ambivalència, i no pas en darrer terme. Agnòstic resolut com sóc, vaig tenir sempre algunes dificultats a parlar amb en Toni sobre qüestions teològiques. M'hauria fet l'efecte que cometia una indiscreció, si la iniciativa d'una conversa sobre religió hagués partit de mi. Tenia por de ferir la seva sensibilitat i per tant de penetrar en aquella zona del silenci, per entrar a la qual no hi havia accés ni per a cap dels seus amics, i la qual varen respectar tots els qui li eren al costat. Perquè d'en Toni, n'estimàvem també el misteri.

JO HANNES HÖSLE
(traduït per Ricard Torrents)